

3. PhDr. Mariana Sirotová, CSc., FF UCM Trnava
4. prof. Ladislav Macháček, CSc., FF UCM Trnava
5. PhDr. Vladimír Michalička, CSc., Múzeum školstva a pedagogiky, Bratislava
6. doc. Ingrid Emmerová, PhD., PF UMB B. Bystrica
7. PhDr. Paulína Koršňáková, CSc., NUCEM, Bratislava
8. doc. Z. Bakošová, CSc., KP FF UK Bratislava
9. prof. Peter Ondrejko, CSc., FF UKF Nitra

Do revíznej komisie SpaS pri SAV na roky 2010 – 2011

Dr. E. Holkovič, CSc., STU, Trnava a PaedDr. Eva Frýdková, PhD., Katedra pedagogiky FF UCM Trnava.

Výbor Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV na svojom prvom zasadnutí 28. 1. 2010 prijal tieto rozhodnutia:

1. Zvolil vedenie výboru v zložení: predseda (L. Macháček), podpredseda (J. Danek), tajomník (V. Michalička),
2. Zvolil členov redakčnej rady časopisu PEDAGOGIKA.SK v zložení: Cabanová, Danek, Gavora, Lukáč, Koršňáková, Macháček, Ondrejko, Potočárová, Švec.
3. Na základe výsledkov voľby členov redakčnej rady vymenoval predseda SpaS pri SAV prof. P. Gavoru za hlavného redaktora (predseda redakčnej rady) časopisu PEDAGOGIKA.SK na obdobie 2010 – 2011 a odovzdal mu menovací dekrét.

40 rokov Múzea školstva a pedagogiky

Múzeum školstva a pedagogiky je celoštátnym rezortným pracoviskom, jediným svojho druhu na Slovensku. Jeho zriaďovateľom je Ministerstvo školstva SR a z hľadiska organizácie je súčasťou Ústavu informácií a prognóz školstva v Bratislave. V tomto roku si pripomína 40. výročie svojho vzniku.

Múzeum školstva a pedagogiky, resp. školské múzejníctvo na Slovensku má však aj svoju predhistóriu. Za počiatky školského múzejníctva u nás možno považovať úsilie významného slovenského pedagóga, autora monumentálnej Bibliografie slovenského písomníctva do roku 1900 Ľudovíta Vladimíra Riznera (1849 – 1913). Tento učiteľ už v roku 1879 usporiadal na svojej škole v Zemianskom Podhradí prvú výstavu učebných pomôcok evanjelickej školy národnej, ako ju označil aj autor správy v časopise Evanjelická škola. (Evanjelická škola 1879. roč. 3, č. 22, s. 255-258)

V roku 1892 usporiadal ten istý učiteľ na spomínanej škole pri príležitosti 300. výročia narodenia J. A. Komenského výstavu diel svetoznámeho

pedagóga. Tieto dve informácie nás oprávňujú konštatovať, že Ľ. V. Rizner svojou výstavnou činnosťou, ktorá mala historicko-pedagogické aspekty, položil prvé tradície školského múzejníctva.

Ďalšie aktivity podobného charakteru, o ktorých existujú písomné doklady, sa objavujú až v 20. rokoch 20. storočia. V roku 1925 prichádza slovenský učiteľ Jozef Sivák (1886 – 1959) s návrhom založiť Slovenské pedagogické múzeum, ktoré by malo vzniknúť pod egidou Spoločnosti slovenského pedagogického múzea. Žiaľ, ani jedna z plánovaných inštitúcií sa nestala skutočnosťou, hoci J. Sivák mal neskôr možnosť ako minister školstva takýto návrh úspešne realizovať. (Tridsať rokov Múzea školstva a pedagogiky 1970 – 2000) (2000 Bratislava: ÚIPS, s. 5. ISBN 80-7098-226-8)

K 10. výročiu vzniku ČSR bol vypracovaný projekt národopisného spravovania Slovenska. V rámci tohto projektu sa Peter Straka (1904 – 1980) zaslúžil o založenie pedagogického múzea bratislavského a malackého okresu pod názvom Pedagogické a vlastivedné múzeum v Malackách. V jeho expozícii boli početné dokumenty predprevratového obdobia a P. Straka vydal aj dve brožúrky, referujúce o tomto podujatí. (Petraš, M. Z dejín múzejníctva v Malackách a počiatky pedagogického múzea. In: Múzeum, roč. 40, č. 1, s. 5-7)

Iným pokusom zrealizovať myšlienku pedagogického múzea bolo úsilie Pedagogického odboru Matice slovenskej, ktorý si v roku 1939 vytýčil úlohu zriadiť pri MS odbornú knižnicu pedagogickú a zbierať materiál pre pedagogické múzeum a archív. Žiaľ, ani tento pokus sa z dôvodu nadchádzajúcich vojnových udalostí nerealizoval, ale Vladislav Ružička, CSc., (1894 – 1973) sa už v roku 1945 pokúsil myšlienku znovu oživiť. Dokonca sa v tejto veci uskutočnili nevyhnutné organizačné opatrenia, po uverejnení výziev sa v Matici slovenskej začali sústreďovať početné školské exponáty. Keď v nasledujúcom období došlo k zrušeniu Pedagogického odboru MS, zbierka bola ponúknutá Štátnemu pedagogickému ústavu, ktorý však o ňu neprejavil záujem. Ani iniciatíva na zriadenie pedagogického múzea pri Pedagogickom kabinete SAV z roku 1954 nebola realizovaná, ba ani ďalšia, ktorá vznikla na pôde okresných a mestských orgánov v Martine v roku 1968.

Uvedené fakty sú dôkazom, že založením pedagogického múzea na Slovensku sa zaoberali viacerí jednotlivci a zoskupenia už na začiatku 20. storočia. Nepriaznivé hospodárske podmienky a často aj upadajúci záujem iniciátorov spôsobili, že zriadenie múzea zostalo, až na pokus z roku 1928, len zbožným želaním.

Priaznivejšia situácia pre zriadenie múzea sa javila koncom 60. rokov 20. storočia. Prispel k tomu aj rozmach školstva v tomto období a doznievanie ideologického uvoľnenia v spoločnosti, výsledkom čoho boli v oblasti pedagogickej historiografie viaceré oslavy významných školských výročí, najmä gymnázií matičného obdobia. Dôležitým podnetom bolo oživenie

historicko-pedagogického výskumu a aktivizácia historikov školstva, ktorí pociťovali potrebu sústrediť a tým uchovať v špecializovanej múzejnej inštitúcii do zabudnutia upadajúce školské pamiatky, archíválie a dokumenty. K realizácii tejto myšlienky výrazne prispel vtedajší riaditeľ Slovenskej pedagogickej knižnice Ján Lehký (1906 – 1979), ktorý vypracoval pravdepodobne prvý zachovaný návrh na založenie múzea. Tento návrh bol dňa 22. 12. 1969 prerokovaný na ministerstve školstva s odporúčaním, aby riaditeľ J. Lehký pripravil ďalšie podklady, na základe ktorých 15. kolégium ministra školstva SSR zo dňa 17. 8. 1970 rozhodlo vytvoriť pri Slovenskej pedagogickej knižnici muzeálne oddelenie ako predchodcu budúceho Múzea školstva a pedagogiky. Prvým vedúcim múzea sa stal Viktor Šándor (1909 – 1991), ktorý rozbehol aj prvé aktivity (výzvy, zbieranie materiálov, základné organizačné predpoklady budovania múzea).

Roky 1972 – 1977 môžeme charakterizovať ako prvú, počiatočnú etapu budovania múzea. V roku 1972 sa popri vedúcom múzea a knihovníčke E. Seleckej stali ďalšími pracovníkmi Ján Kocka, Mária Novacká, Milan Hamada, Ján Poldauf. Zrealizovali sa prvé výstavné podujatia: Ivan Branislav Zoch (1972), Slovenské šlabikáre od najstarších čias podnes (1972), Vyučovanie ruštiny na Slovensku v rokoch 1918 – 1945 (1974), Slovenské národné povstanie a škola (1974), Pavel Hečko (1975), Samuel Ormis (1975 – 1976) a Zápas o slovenskú školu a vzdelanosť do roku 1918 (1977). Múzeum k jednotlivým výstavám vydalo aj sprievodcov, zborník príspevkov či odborné štúdie, uskutočnili sa odborné semináre a konferencie, z ktorých najvýznamnejšie bolo sympóziu Ratio educationis 1777 – 1977. V tomto období sa tomuto malému kolektívu podarilo zrealizovať rozvoj múzea a uskutočniť podujatia, ktorých výsledky sú oceňované dodnes.

Roky 1978 až 1989 možno považovať za ďalšiu etapu vývoja múzea. Predovšetkým v 80. rokoch bolo múzeum posilnené aj personálne (koncom 80. rokov malo 6 odborných pracovníkov). Múzeum spolupracovalo so širokým okruhom historikov školstva i s učiteľskou verejnosťou. Uskutočnili sa ďalšie hodnotné výstavné podujatia: Pavel Doležal a jeho doba (1978), Prvá detská opatrovňa v Banskej Bystrici (1979), Juraj Hronec (1981), Pedagóg Matej Bel (1984), Z bojov o jednotnú školu (1988), uskutočňovali sa konferencie a semináre, nadväzovali sa prvé medzinárodné kontakty. V roku 1987 sa podarilo z iniciatívy Vladimíra Predmerského začleniť Študijnú-dokumentačné stredisko pre špeciálnu pedagogiku v Levoči do bratislavského múzea a vytvoriť tak špecializovanú expozíciu v Levoči pod vedením Michala Dzurňáka (1923 – 1991). Vo funkcii vedúceho múzea sa po odchode V. Šándora vystriedali J. Kocka a M. Hamada.

Po roku 1989 vznikla nová spoločensko-politická situácia, ktorá vzbudzovala nádeje, že sa na problémy, ktoré spoločnosť prežívala, podarí nájsť

riešenia. V prípade Múzea školstva a pedagogiky to znamenalo nájsť vhodné priestory, rozšíriť rady pracovníkov múzea a získať právnu subjektivitu. Žiaľ, ani jednu z týchto mét sa nepodarilo v uplynulom období dosiahnuť.

Napriek týmto hendikepom sa pracovníci múzea systematicky začali venovať zbierkotvornej činnosti ako nosnej aktivite múzea a nadviazali na činnosti, ktorých zárodky sa formovali v predchádzajúcom období. To umožnilo, aby múzeum v roku 2005 sprístupnilo Pilotnú expozíciu dejín školstva a pedagogiky na Slovensku, ktorá na 12 paneloch zachytáva medzníky histórie vzdelanosti na Slovensku. Ambíciou múzea je rozpracovať jednotlivé „kapitoly“ tejto histórie a v prípade získania vhodných priestorov vytvoriť reprezentatívnu expozíciu, slúžiacu širokej kultúrnej verejnosti.

Súčasná pracovná náplň múzea je určená štyrmi oblasťami, danými múzejným zákonom:

1. Zbierkotvorná činnosť: múzeum buduje zbierkový fond, ktorý dnes pozostáva z takmer 40 tisíc zbierkových predmetov zo 16. až 20. storočia. Ide najmä o učebnice, knihy so školskou a pedagogickou tematikou, vysvedčenia, indexy, triedne knihy, zošity, zariadenia škôl, tried a kabinetov, učebné pomôcky, fotografie, filmový a obrazový materiál.

2. Dokumentačná a ochranná činnosť: odborná evidencia zabezpečuje jednoznačnú identifikáciu zbierkových predmetov a určenie ich kultúrnej, historickej, umeleckej a vedeckej hodnoty. K najvzácnejším zbierkovým predmetom patria učebnice zo 16. a 17. storočia, unikátny „kohútik“, predchodca šlabikára z 18. storočia, takmer trojtisícová kolekcia školských filmov, rozsiahla zbierka školských nástenných obrazov a pozostalosti viacerých významných pedagógov. Ochranná činnosť slúži na zachovanie poznávacej a historickej hodnoty zbierkových predmetov.

3. Vedeckovýskumná činnosť sa orientuje na dejiny školstva a pedagogiky a jej výsledkom je edičná činnosť pracoviska, štúdie a články v odbornej tlači a vystúpenia na odborných a vedeckých podujatiach. Múzeum vydalo viaceré zborníky z medzinárodných konferencií, ktoré usporiadalo na svojej pôde (o dejinách predškolskej výchovy, o školstve na prelome 19. a 20. storočia), spracovalo *Dejiny oravského školstva* (2000), *Dejiny žiarskeho školstva* (2004), *Dejiny školstva v okrese Detva* (2006) a iné.

4. Kultúrno-výchovná činnosť je zameraná na realizáciu výstav a prezentačných podujatí predovšetkým pre školskú mládež a kultúrnu verejnosť. V takomto poňatí sa Múzeum školstva a pedagogiky predstavilo na viacerých ročníkoch veľtrhu Bibliotéka-Pedagogika, Nostalgia Expo, Fórum pedagogiky, prezentovalo sa autorskými výstavami Športovci v školských laviciach, Speváci v školských laviciach, Herci v školských laviciach, ktoré putovali po viacerých múzeách a kultúrnych strediskách na Slovensku. Múzeum v posled-

ných rokoch nadväzuje aj pracovné kontakty s partnerskými múzeami v Čechách, Slovinsku, Chorvátsku, Francúzsku.

Múzeum školstva a pedagogiky za 40 rokov svojej existencie prešlo zložitou cestou vývoja, ale neustálym hľadaním optimálnych foriem a metód prezentácie našlo svoju vlastnú nezameniteľnú tvár, sformovalo sa v konsolidovanú múzejnú inštitúciu a významným spôsobom prispieva k poznávaniu a prezentácii našej školskej minulosti. Predstavuje významný článok siete múzeí a galérií na Slovensku.

Vladimír Michalička